

BERTRAND SCHNERB

BURGUNDSKÝ STÁT

Karolinum

Burgundský stát

1363-1477

Bertrand Schnerb

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

**Národní
plán
obnovy**

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace pro VŠ na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Z francouzského originálu *L'État Bourguignon 1363-1477*, vydaného v nakladatelství Perrin v roce 1999, přeložila Bronislava Cvejnová Skalická
Doslov napsal Jaroslav Svátek
Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2023

Edici *Medievistika* řídí Martin Nejedlý
Redakce Václav Hozman
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Mapa Jaroslav Synek
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
První české vydání

Na obálce: Filip Dobrý jako zakladatel Řádu Zlatého rouna. Martin le Franc: *Le Champion des Dames*, 1440. Bibliothèque nationale de France. Département des Manuscrits. Français 12476 fol1v.

© Perrin, 1999, 2005

Published by arrangement with SAS Lester Literary Agency & Associates

© Bertrand Schnerb, 2023

© Univerzita Karlova, 2023

Translation © Bronislava Cvejnová Skalická, 2023

Afterword © Jaroslav Svátek, 2023

ISBN 978-80-246-5222-1

ISBN 978-80-246-5436-2 (online : pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Předmluva	7
Úvod	12
Kapitola 1 Jan Dobrý a Burgundsko (1361-1362)	20
Kapitola 2 Nová vévodská dynastie	31
Kapitola 3 Vláda nad knížectvím (1364-1384)	44
Kapitola 4 Flanderské dědictví	60
Kapitola 5 Válka a obnova	77
Kapitola 6 Nová politická velmoc	90
Kapitola 7 Instituce knížecího státu	97
Kapitola 8 Bitva u Nikopole: „smrtící porážka“	118
Kapitola 9 Kartouza v Champmolu	128
Kapitola 10 Smrt Filipa Smělého	137
Kapitola 11 Soupeření velmožů	144
Kapitola 12 Burgundský vévoda a občanská válka ...	157
Kapitola 13 Spojenectví s Angličany	175
Kapitola 14 Zásadní obrat	184
Kapitola 15 Územní expanze	201
Kapitola 16 Vláda v burgundském státě	232
Kapitola 17 Vojska burgundských vévodů	266
Kapitola 18 Burgundský dvůr	280
Kapitola 19 Křížová výprava	311
Kapitola 20 Slavnosti a ceremonie	325
Kapitola 21 Dvorská kultura	344
Kapitola 22 Burgundský stát a městský partikularismus	371
Kapitola 23 Vzestup a pád burgundského státu	413

Závěr	440
Bibliografie	444
Doslov k českému vydání (Jaroslav Svátek)	463
Jmenný rejstřík	469

Předmluva

Když jsem tuto práci nazval *Burgundský stát*, nahlížel jsem na ni z určitého úhlu pohledu, který si zaslouží několik slov na vysvětlení. V prvé řadě jsem neměl v úmyslu vytvořit sérii životopisných studií o čtyřech burgundských vévodech z rodu Valois, to jest o Filipovi Smělém (1363–1404), Janu Nebojácném (1404–1419), Filipovi Dobrém (1419–1467) a Karlovi Smělém (1467–1477). Těmto čtyřem osobnostem, ať již všem, nebo každé z nich samostatně, byly už dříve věnovány monografie, z nichž některé jsou vynikající,¹ a totéž platí i pro burgundské vévodkyně.² Čtenáře, který se o život těchto panovníků a panovnic zajímá hlouběji, si proto dovoluji odkázat na tato díla, případně ještě příhodněji na pět prací, které těmto vévodům a jejich státu věnoval R. Vaughan a které jsou pozoruhodné jak svým rozsahem, tak nadhledem a uceleností;³ četbu těchto knih, které kupodivu nebyly nikdy přeloženy do francouzštiny, lze vhodně doplnit mistrovským dílem W. Preveniera a W. Blockmanse

¹ Máme-li se omezit na literaturu posledních šedesáti let, můžeme bez nároku na úplnost uvést například následující díla: P. Colin: *Les ducs de Bourgogne*, Bruxelles 1942; P. Bonenfant: *Philippe le Bon*, Bruxelles 1945; J. Calmette: *Les grands ducs de Bourgogne*, Paris 1949; J. Bartier: *Charles le Téméraire*, Bruxelles 1972; M. Brion: *Charles le Téméraire*, Paris 1977; K. Schelle: *Karl der Kühne*, Stuttgart 1977; W. Paravicini: *Karl der Kühne*, Zürich – Frankfurt am Main 1976; J.-P. Lecat: *Quand flamboyait la Toison d'or*, Paris 1982; A. Le Cam: *Charles le Téméraire*, Ozoir-la-Ferrière 1992; J.-P. Soisson: *Charles le Téméraire*, Paris 1997.

² L. Hommel: *Marie de Bourgogne*, Bruxelles 1945, a *Marguerite d'York*, Paris 1959; Y. Caiaux: *Marie de Bourgogne*, Paris 1967; G.-H. Dumont: *Marie de Bourgogne*, Paris 1982; C. Weightman: *Margaret of York, Duchess of Burgundy 1446–1503*, New York – Stroud 1993; M. Sommé: *Isabelle de Portugal*, Lille 1998.

³ R. Vaughan: *Philip the Bold. The Formation of the Burgundian State*, London 1962; *John the Fearless. The Growth of Burgundian Power*, London 1966; *Philip the Good. The Apogee of Burgundy*, London 1970; *Charles the Bold. The Last Valois Duke of Burgundy*, London 1972; *Valois Burgundy*, London 1975.

věnovaným útvaru, který tradičně nazýváme „burgundským Nizozemím“.⁴ Neměl jsem ani v úmyslu podat chronologický a lineární popis působení těchto čtyř burgundských vévodů, a proto jsem na následujících stránkách postupoval v zásadě tematicky a výběrově, i když jsem se snažil dodržovat chronologické řazení.

Rovněž jsem chtěl již od počátku samotným titulem této práce naznačit, že již ve 14. a 15. století existoval burgundský „stát“. Pro podporu takového tvrzení je samozřejmě třeba nejprve si vyjasnit význam slov. Když používám výraz „burgundský stát“, je tím míněn „stát“ v moderním smyslu tohoto slova, a nikoli ve významu, který mělo na konci středověku a který se zásadně lišil od významu dnešního. Tímto výrazem označuji rovněž určitý politický útvar, protože tento burgundský stát, jak později uvidíme, nebyl (alespoň po většinu své krátké existence) ani státem národním, ani státem svrchovaným. Při čtení této studie tedy musíme mít neustále na paměti upozornění, kterým Bernard Guenée uvedl své stěžejní dílo věnovaného „státům“ ve 14. a 15. století:

Existovaly vlastně ve 14. a 15. století na Západě státy? Současní myslitelé, kteří se opírají o několik století úvah a politického vývoje, používají přesnou definici státu, v níž hraje prvořadou roli zejména pojem svrchovanosti. Snadno tak docházejí k závěru, že tehdejší politické útvary tuto definici nesplňují, a proto se brání tomu nazývat je „státy“. Nepřikládejme však této hře se slovy přílišnou váhu a neomezujme pojem „stát“ jen na příliš přesnou a příliš moderní definici. Pokud totiž budeme ochotni připustit, že slovo „stát“ lze použít i v situaci, kdy na určitém území žije obyvatelstvo podřízené určité vládě, pak nám z toho logicky vyplyne, že i ve 14. a 15. století existovaly na Západě státy, jejichž uspořádání je třeba zkoumat.⁵

Je však nutno si uvědomit, že stát, který založili a rozvíjeli burgundští vévodové od poloviny 14. do konce 15. století, byl velmi specifický, protože se nejednalo o stát královský, ale o stát knížecí. V uvedeném období existovalo několik útvarů tohoto typu, a tak někteří autoři hovoří

⁴ W. Prevenier – W. Blockmans: *Les Pays-Bas bourguignons*, Paris 1986.

⁵ B. Guenée: *L'Occident aux XIVe et XVe siècles. Les États*, s. 62–63.

například o „savojském státě“⁶, „bretaňském státě“⁷, „bourbonském státě“⁸ a „anjouškém státě“⁹.

Pro tento typ státu byla charakteristická existence politické moci ztělesňovaná vládoucí dynastií, dále pak vytváření vlastních administrativních, soudních, finančních a vojenských institucí, rozvoj politické společnosti a specifické ideologie a konečně nezávislá diplomacie. Na tomto základě chci tedy čtenářům přiblížit budování a upevňování burgundského státu a strukturu jeho institucí, přičemž sleduji celou jeho genezi od převzetí Burgundského vévodství s již zavedenou solidní strukturou, které se stalo výchozím bodem pro vytvoření územního státu se dvěma mocenskými centry. Mým záměrem je poukázat na to, jak burgundští vladaři s pomocí těch, kteří jim byli oddáni tak, že v jejich službách někdy našli až smrt, se střídavými úspěchy bojovali za zavedení určité míry centralizace směrem dovnitř a za uznání své svrchovanosti směrem navenek. Z tohoto důvodu, jak uvidíme dále, jsem se zaměřil spíše na dějiny institucí a politické společnosti než na dějiny jednotlivých událostí.

Další otázkou, která stojí za zmínku, je odvěká debata o postoji burgundských vévodů k Francii a o jejich vědomé snaze vytvořit stát nezávislý na království navzdory tomu, že sami pocházeli z rodu francouzských králů. V tomto sporu se střetli dva uznávaní odborníci – Henri Pirenne a Johann Huizinga. První z nich v návaznosti na historiografickou tradici sahající až do jedenáctého století považoval burgundské vévody z rodu Valois a zejména Filipa Dobrého za zakladatele politického útvaru, který se měl stát samostatným a suverénním státem. Huizinga však tento názor zpochybňoval, a zašel dokonce tak daleko, že vévodovi Filipovi odmítal přiznat jakoukoli osobní iniciativu při budování burgundského územního celku a viděl v něm pouze vladaře, kterému hrál do ruky příznivý sled událostí.¹⁰ Významným způsobem tuto otázku

⁶ B. Demotz: Amédée VIII et le personnel de l'État savoyard, in: *Amédée VIII-Félix V, premier duc de Savoie et pape (1383-1451)*, ed. B. Andenmatten – A. Paravicini Bagliani, Lausanne 1992, s. 123-142.

⁷ J. Kerhervé: *L'État breton aux XIVe et XVe siècles*, Paris 1987.

⁸ A. Leguai: *De la seigneurie à l'État. Le Bourbonnais pendant la guerre de Cent Ans*, Moulins 1969.

⁹ *L'État angevin. Pouvoir, culture et société entre XIIIe et XIVe siècle. Actes du colloque de Rome et Naples de novembre 1995*, Rome 1998.

¹⁰ J. Huizinga: L'Etat bourguignon, ses rapports avec la France et les origines d'une nationalité néerlandaise, *Le Moyen Âge* 40 (1930), s. 171-193; 41 (1930), s. 11-35, 83-96.

oživil profesor Paul Bonenfant, který se tak významně zasloužil o burgundská studia, když v řadě svých stěžejních prací poukázal na to, že burgundští vévodové se až do počátku vlády Karla Smělého chovali jako francouzští princové, kteří se v zásadě snažili hrát v království prvořadou úlohu, aniž by se pokoušeli fakticky založit vlastní stát.¹¹ O burgundském politickém zřízení dokonce napsal toto:

Tento stát bez územní kontinuity, jehož hlavní město bylo určeno až dodatečně a nehrálo prakticky žádnou významnou úlohu, měl k dispozici pouze zárodek ústřední správy. Z právního hlediska byla jediným pojítkem zemí, které pod svou nadvládou shromáždil vévoda Filip, osoba jejich společného vladaře, a jedině z ní pramení určitý společný charakter jejich institucí.¹²

Profesor Bonenfant nicméně odmítal interpretaci Johanna Huizingy a tvrdil, že Filip Dobrý se o burgundskou územní expanzi zasloužil vědomě: podle jeho názoru však tento vévoda, který chtěl provádět „politiku francouzského velmože a významného vazala francouzské koruny“, nemohl mít zároveň i ambice budovatele nezávislého státu. Tuto úvahu naproti tomu zpochybnily práce R. Vaughana. Jednou ze základních myšlenek, na nichž je založena celá práce tohoto badatele, je to, že snahy o nezávislost založené na vybudování pevně strukturovaného institucionálního zřízení se nezačaly projevovat až za Filipa Dobrého, ale již za Filipa Smělého, zakladatele rodu burgundských vévodů z Valois.¹³ W. Prevenier a W. Blockmans na druhé straně nepovažovali touhu po vedoucí úloze ve Francii za neslučitelnou s přáním vytvořit burgundský stát v pravém smyslu toho slova: „Politický oportunismus umožňuje usilovat o vlastní stát a zároveň se pokoušet vytěžit co nejvíce materiálních výhod ze silného postavení ve Francii.“¹⁴ Ve světle fakt se tato pozice „střední cesty“ jeví jako přijatelná, neboť do středu svého zájmu nestaví ani Francii, ani Burgundsko, ale je výsledkem zevrubného zkoumání politických aktivit burgundských vévodů v takzvaném „burgundském Nizozemí“.

¹¹ Část prací P. Bonenfant byla shromážděna ve sbírce *Philippe le Bon*, Paris - Bruxelles 1996.

¹² *Ibid.*, s. 86.

¹³ R. Vaughan: *Philip the Bold. The Formation of the Burgundian State*, 2. vyd., London 1979.

¹⁴ W. Prevenier - W. Blockmans: *Les Pays-Bas bourguignons*, s. 207.

Dovolte mi na úvod ještě poslední poznámku. Jistý belgický badatel, který je v současnosti jedním z nejlepších odborníků na instituce burgundského státu, dospěl ve své nedávné práci k závěru, že by pro označení posledního burgundského vévody z rodu Valois bylo vhodnější namísto přídomku „Smělý“ (*Téméraire*) používat přídomek „Neohrožený“ (*Hardi*).¹⁵ Tento postoj zdůvodnil tím, že se mu jeví jako nevhodné nadále používat přídomek, který a priori zní jako odsouzení vévodova počínání a vrhá na jeho skutky, politiku, a dokonce i na jeho osobnost příliš tvrdé a protihistorické diskreditující světlo. Jeho argumenty mne sice osobně přesvědčily, ale přesto jsem se i nadále přidržel pojmenování „Karel Smělý“, zčásti proto, abych nemátl čtenáře, kteří jsou již na toto označení zvyklí, a zčásti proto, že nacházím zálibu v silném emocionálním náboji, který je s tímto jménem spojen.

¹⁵ J.-M. Cauchies: *Louis XI et Charles le Hardi*, Bruxelles 1996.

Od Burgundů po „*Regnum Burgundiae*“

Na počátku burgundské moci stála država, Vévodství burgundské, která sama vzešla z většího územního celku nazývaného *Burgundia*.¹⁶ Toto prvotní „Burgundsko“¹⁷ získalo svůj název od Burgundů, národa, který se v 1. století př. n. l. přestěhoval z jižního pobřeží Baltu do dolního povodí Visly a poté se přesunul dále na západ a usadil se na Rýně na východní hranici Římské říše. Burgundané byli začleněni do obranného systému Římské říše jako *foederati* a na počátku 5. století n. l. založili Rýnské království s hlavním městem Worms. V roce 436 utrpěli porážku od Hunů a zbytky jejich lidu dostaly od římských úřadů povolení usadit se v *Sapaudii* – tedy v Savojsku – kolem Ženevského jezera. Odtamtud po zániku Západořímské říše obnovili království a zajistili si kontrolu nad údolím Rhôny a Saôny.

Za vlády krále Gundobalda (474–516) se Burgundské království rozkládalo od jižní Champagne až po řeku Durance, v další generaci se však Burgundané střetli s Franky, kteří v roce 534 připojili jejich království k *regnum Francorum*. O pětadvacet let později, při dělení dědictví po smrti krále Chlotara I., přesto získává jeden z jeho synů jménem Guntram jako dědictví Burgundské království (*regnum Burgundiae*), které zahrnovalo

¹⁶ K výše uvedenému viz M. Chaume: *Les origines du duché de Bourgogne*, Dijon 1925–1937; E. Petit: *Histoire des ducs de Bourgogne de la race capétienne*, Paris 1885–1905; J. Richard: *Les ducs de Bourgogne et la formation du duché du XIe au XIVe siècle*, Paris 1953; J. Richard (ed.): *Histoire de la Bourgogne*, Toulouse 1978; R. Fiétier (ed.): *Histoire de la Franche-Comté*, Toulouse 1985; A. Paravicini Bagliani et al. (ed.): *Les pays romands au Moyen Âge*, Lausanne 1997.

¹⁷ Dávám přednost tomuto názvu „Burgundsko“ (*Bourgogne*) před názvem „Burgundie“ (*Burgondie*), který používají někteří autoři, protože takovéto pofrancouzštění tohoto latinského názvu nemá žádné opodstatnění.

nejen původní burgundská území, ale rozkládalo se i dále na sever až k Paříži, na jih k Arles v Provence a na východ přes Alpy až do údolí Aosty. Toto merovejské Burgundské království trvalo až do 8. století, kdy je Karel Martel připojil k Austrasii.

V karolinské éře přestalo být Burgundsko královstvím a jeho název zmizel z oficiální terminologie; při různých děleních po smrti Karla Velikého (814) bylo bývalé Burgundsko mnohokrát rozparcelováno na více částí. Název *Burgundia* se však znovu objevuje ve druhé polovině 9. století, kdy byla území, která původně tvořila království Burgundů, rozdělena mezi dvě království vzniklá na základě Verdunské smlouvy v roce 843, tedy *Francii occidentalis* na západě a Lotharovo království na východě. V roce 879, kdy císařská moc karlovských vládců slábla, se kníže Boso, který vládl ve Vienne, prohlásil králem celého Burgundska od Autunu až po Provence; jeho království však bylo vystaveno útokům karlovských vládců ze západu i z východu. První z nich na něm vydobyli zpět území na západním břehu řeky Saôny až po Lyon a druzí zase celé území mezi Alpami a Jurou, která se tehdy nazývala „zajurské Burgundsko“, a oblast na západ od pohoří Jura až po řeku Saônu, takzvané „předjurské Burgundsko“, které odpovídá dnešnímu Franche-Comté. Bosonovi a jeho nástupcům zůstalo jen Provensálské království, které se rozkládalo od kraje Lyonnais až ke Středozemnímu moři.

Po těchto událostech se králem zajurského i předjurského Burgundska nechal prohlásit německý velmož Rudolf I. († 912), příslušník šlechtického rodu Welfů. Kolem roku 931 se jeho nástupci Rudolfovi II. (912–937) podařilo rozšířit svou moc na jih a spojit Burgundské království, které zdědil po svém otci, s Královstvím provensálským, které do té doby drželi nástupci Bosona z Vienne. Díky tomuto spojení se Rudolf II. stal pánem bývalého *regnum Burgundiae* s výjimkou území na západ od řeky Saôny, které zůstalo v rukou karlovského vládce *Francie occidentalis*. V roce 1032 zdědil toto Burgundské království císař Konrád II.; později, ve 13. století, bylo běžně označováno jako „Arelatské království“, a pojem „Burgundsko“ začal brzy označovat pouze Burgundsko předjurské.

Vznik *Franche-Comté*

V tomto předjurském Burgundsku neměli němečtí králové, kteří panovali v Arelatském království, prakticky žádnou moc nad místními hrabaty a pány, mezi nimiž získávala stále větší moc hrabata z Mâconu, až konečně v roce 1127 hrabě Renaud III. odmítl vzdát hold německému králi Lotharovi III. Konflikt, který následoval, skončil vítězstvím hraběte z Mâconu, který se vyvázal z královského poddanství a stal se „svobodným hrabětem“ (*franc comte*), a předjurské Burgundsko se tudíž stalo „svobodným hrabstvím“ (*franche comté*). Přibližně o dvacet let později, v roce 1146, se německý císař Fridrich I. Barbarossa oženil s hraběnkou Beatrix, dcerou a dědičkou Renauda III., po jejíž smrti přešlo hrabství na jednoho z jejích synů Otu I., a když ten v roce 1200 zemřel, nastoupila po něm jeho dcera Beatrix a její manžel Ota II. Meranský († 1234). Dědictví po nich převzal jejich syn Ota III., který ho po své smrti v roce 1248 odkázal dceři Alix, manželce Huga z Chalonu, jenž sám vzešel z rodu hraběte Renauda III. V rukou jeho potomků pak Burgundské hrabství zůstalo do poloviny 13. století a situace se změnila až za vlády Oty IV., syna Alix a Huga z Chalonu. Tento velmož, který silně podléhal francouzskému vlivu, se totiž oženil s Mahaut, hraběnkou z Artois, která byla princeznou z královské krve, dostal se do dlouhotrvajícího konfliktu s císařem, a jelikož se mu v jeho důsledku nedostávalo peněz, odsouhlasil na základě dvou smluv, z nichž jedna byla uzavřena v roce 1291 a druhá v roce 1295, že své hrabství postoupí francouzskému králi Filipovi IV. Sličnému. Tato dohoda byla zpečetěna sňatkem, při němž se dcera Oty IV. a Mahaut z Artois Jana Burgundská provdala za Filipa, hraběte z Poitiers, jednoho ze synů Filipa Sličného a příštího krále Filipa V. Jejich dcera Jana Francouzská se v roce 1318 stala manželkou mocného francouzského velmože Odonu IV., vévody burgundského; tento svazek vedl posléze v roce 1335 poprvé ke spojení Burgundského hrabství s vévodstvím, které vzniklo z burgundských území na západním břehu řeky Saôny.

Vznik a vývoj Burgundského vévodství

Již jsme uvedli, že poté, co se hrabě Boso v roce 879 nechal prohlásit králem burgundským, získal karlovský vládce *Francie occidentalis* zpět některá hrabství na levém břehu Saôny. Tato území pak zůstala součástí Francouzského království, zatímco zbytek *regnum Burgundiae* se začlenil do německé říše. Když Karel Tlustý v letech 887–888 čelil

normanskému nebezpečí, svěřil vojenské velení v této oblasti Richardovi, hraběti z Autunu, který byl Bosonovým bratrem. Tento Richard, řečený „Spravedlivý“, sjednotil pod svou nadvládou hrabství Autun, Nevers, Auxerre, Avallon a Sens, a nechal uznat svou nadvládu hrabaty z Troyes, Brienne, Chalonu a Beaune.

Richard, který je zmiňován nejprve jako „markýz“ a později jako „vévoda“, organizoval od roku 890 obranu proti skandinávským útočníkům, kteří postupovali proti proudu Seiny, Yonne a Aube a nakonec zaútočili na Burgundsko, a zároveň byl po smrti Karla Tlustého zatažen do sporů o nástupnictví mezi Robertovci a Karlovci. Díky tomuto konfliktu rozšířil svou moc, neboť se mu podařilo získat od krále ústupky za to, že v roce 888 nejprve podpořil Robertovce Odonu a poté v roce 894 Karlovce Karla Prostáčka, a tak střídavým příkláněním se k jedné i druhé straně postupně rozmnožoval svůj majetek a posiloval svou moc.

Po smrti vévody Richarda († 921) pokračoval v jeho oportunistické politice i jeho syn Raoul, který se v roce 922 spojil s Robertovcem Robertem I., kterého velmoži z *regnum Francorum* prohlásili králem; když pak Robert následujícího roku zemřel, zvolili si velmoži za jeho nástupce právě Raoula. Po jeho smrti v roce 936 však byl na trůn opět dosazen král z dynastie Karlovců Ludvík IV., řečený Zámorský, a Burgundskému vévodství nastaly těžké časy, neboť došlo k jeho rozdělení „vévodou Franků“, Robertovcem Hugem Velikým¹⁸. Ten si nechal od Ludvíka IV. udělit titul vévody burgundského a obsadil Troyes, Sens, Auxerre, Langres a Dijon, zatímco Raoulův mladší bratr Hugo Černý († 952) si dokázal udržet kontrolu nad hrabstvími Mâcon a Autun a zachovat si věrnost hrabat z Beaune a z Nevers.

Po smrti Huga Velikého v roce 956 převzali Burgundské vévodství postupně dva jeho synové Ota a Jindřich, bratři Huga Kapeta, ale po Jindřichově smrti v roce 1002 se burgundské dědictví stalo předmětem sporu mezi Jindřichovým nevlastním synem jménem Ota Vilém a Robertem II. Pobožným, francouzským králem, který byl synem a nástupcem Huga Kapeta. V roce 1005 Robert svého soupeře porazil a jeho vítězství vedlo k rozpadu prvního Burgundského vévodství. Když se totiž francouzskému králi podařilo získat dědictví po strýci Jindřichovi, obnovil toto vévodství v podstatně menší rozloze, než byl velký územní celek, který na konci 9. století vytvořil Richard Spravedlivý. Vévodství bylo

¹⁸ Otec Huga Kapeta.

okleštěno o hrabství Nevers, Auxerre, Troyes a Sens a v podstatě se skládalo jen z hrabství Beaune, Avallon a Dijon se závislými hrabstvími Chalon, Auxois a Lassois.

Robert II. v roce 1016 toto nové vévodství postoupil svému nejstaršímu synu Jindřichovi, budoucímu francouzskému králi Jindřichovi I., který po svém nástupu na trůn v roce 1032 musel svá práva na Burgundsko předat zase svému mladšímu bratru Robertovi. Na počátku 11. století tak do čela Burgundského vévodství nastoupila vévodská dynastie z mladší větve Kapetovců, která se v něm udržela nepřetržitě od roku 1032 až do roku 1361; díky této pozoruhodné kontinuitě mohli burgundští kapetovští vévodové ze svého vévodství postupně vybudovat mocné knížectví. Podařilo se jim přitom na jedné straně zavést silnou vévodskou moc, která nakonec soustředila ve svých rukou většinu politických pravomocí a pevně ovládala i své vazaly, a na druhé straně rozšířit svou doménu, ze které jim plynuly nezanedbatelné příjmy.

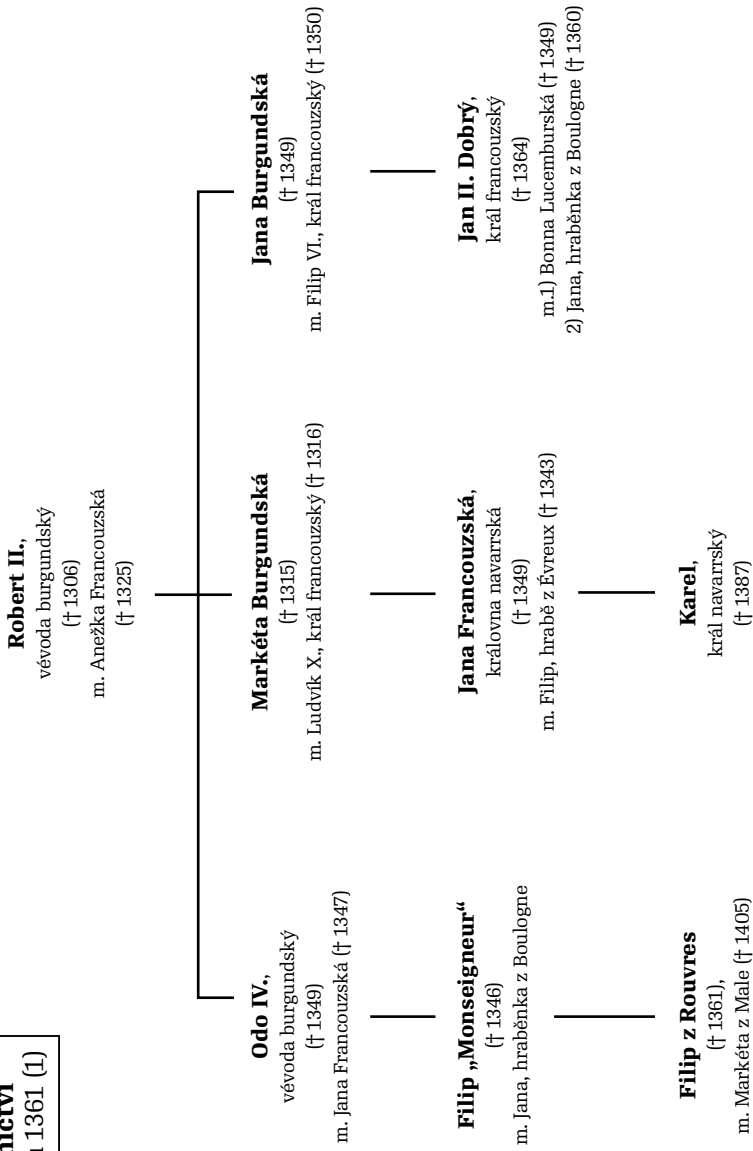
Na úrovni království burgundští kapetovští vévodové loajálně podporovali své bratrance, francouzské krále, kteří jim za to udělili hodnost francouzských pairů, a dokonce i titul prvního mezi pairy, který je vynesl na vrchol hierarchie přímých královských vazalů. Vévoda Hugo III. (1162–1192) se aktivně zúčastnil třetí křížové výpravy po boku Filipa Augusta a po králově návratu do vlasti v srpnu 1191 byl pověřen velním francouzského křížáckého kontingentu. Když následujícího roku ve Svaté zemi zemřel, jeho syn a nástupce vévoda Odo III. v jeho loajální politice vůči francouzskému králi pokračoval, neochvějně podporoval Filipa Augusta v boji proti anglickým králům Richardovi I. a Janu Bezzemkovi a v roce 1214 se v čele početného kontingentu burgundských rytířů zúčastnil bitvy u Bouvines. Jeho syn Hugo IV. (1218–1272) byl současníkem svatého Ludvíka a za jeho vlády sehrál důležitou úlohu, neboť Ludvíkova dcera Anežka Francouzská se provdala za Roberta II., syna Huga IV., který byl vévodou v letech 1272–1306 a nejmocnějším z baronů v celém království za vlády Filipa Sličného.

Syn Roberta II. vévoda Odo IV. (1315–1349), který byl zetěm Filipa V. Dlouhého, sehrál zásadní úlohu na francouzském dvoře v klíčovém období, kdy rod Valois vystřídal na trůně přímé potomky Kapetovců a vypukla „stoletá válka“. Tento vladař sjednotil ve svých rukou nejen Burgundské vévodství a hrabství, ale také hrabství Artois; jeho syn Filip Monsieur († 1346) se navíc oženil s Janou, hraběnkou z Boulogne, a poprvé tak došlo k tomu, že burgundský vévoda stanul v čele uskupení

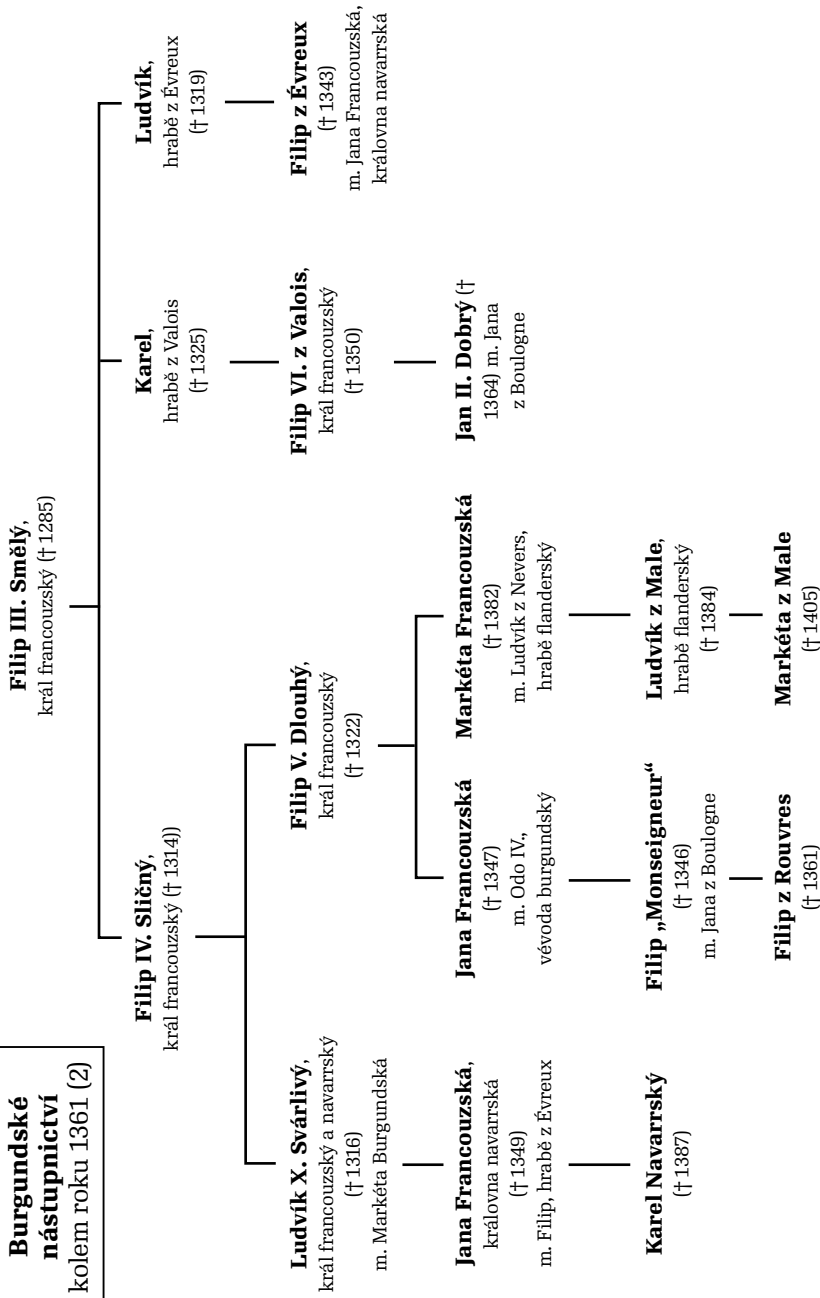
dvou burgundských územních celků (tj. vévodství a hrabství) se dvěma mocenskými centry a severními državami. Toto politické uspořádání se v budoucnu dočkalo ještě dalšího posílení, když se v roce 1360 Filip z Rouvres, vnuk Odon IV., oženil s Markétou z Male, dcerou a dědičkou flanderského hraběte Ludvíka z Male; hned následujícího roku však Filip z Rouvres umírá a jeho smrtí se rozpadá i územní celek, který vytvořil Odo IV. To však nebyl jediný důsledek smrti tohoto mladého vladaře, neboť jeho osobou vymřela burgundská větev Kapetovců a nadešla velká příležitost vévodů z rodu Valois.

**Burgundské
nástupnictví
kolem roku 1361 (1)**

**Burgundské
nástupnictví
kolem roku 1361 (2)**

Kapitola 1
Jan Dobrý a Burgundsko (1361–1362)

„Radostný začátek vlády“

Jedenadvacátého listopadu roku 1361 umírá na hradě Rouvres na mor poslední bourbonský vévoda z kapetovské dynastie Filip z Rouvres. Ve svém testamentu, který nadiktoval deset dní před smrtí, věnoval mladičkový vladař osudu svých držav a panství pouze toto prohlášení:

Nařizujeme a ustanovujeme, aby se dědici veškerých našich zemí, držav a majetku stali ti mužové a ženy, kteří se jimi stát musí a mohou podle práva nebo zvyklostí v zemi obvyklých.¹⁹

O nástupnictví po Filipovi se tedy museli dohodnout tři jeho nejbližší příbuzní – jeho prateta Markéta Francouzská, matka flanderského hraběte Ludvíka z Male, jeho prastrýc Jan z Boulogne, hrabě z Montfortu, a konečně pak bratranec jeho otce, francouzský král Jan Dobrý. Na základě této dohody připadlo Markétě hrabství Artois a hrabství Burgundsko, Jan, hrabě z Montfortu, získal hrabství Boulogne a hrabství Auvergne, a Burgundské vévodství připadlo francouzskému králi Janu Dobrému. Ten se tak ocitl v poněkud ožehavé situaci, neboť mu hrozilo střetnutí se soupeřem, jehož k vypořádání dědictví nepřizvali – s navarrským králem Karlem II. Tento panovník z rodu Kapetovců byl protivníkem dynastie Valois a v minulosti už prokázal, že je v zájmu posílení své územní pravomoci a politického vlivu ochoten spojit se s Angličany, a že je tudíž pro francouzskou korunu nebezpečný. Nárok na burgundské dědictví si mohl činit i on na základě své rodové spřízněnosti se zesnulým vévodou: byl totiž synem Jany Francouzské, jejímiž rodiči byl Ludvík X. a Markéta Burgundská, která zase byla dcerou burgundského vévody Roberta II.

¹⁹ U. Plancher: *Histoire générale et particulière*, II, preuve 304.